

Rozalia Przybytek

ROZMIESZCZENIE NAZW MIEJSCOWYCH
POCHODZENIA BAŁTYCKIEGO
NA WSCHÓD OD WISŁY

0.1. W referacie chciałabym przedstawić rozmieszczenie nazw miejscowych pochodzenia bałtyckiego w północno-wschodniej części dzisiejszej Polski – między dolną Wisłą a północną i wschodnią granicą państwową.

0.2. Materiał zaczerpnęłam z prac G. Gerullisa¹, J. Safarewicza², K. Zierhoffera³, T. Buch⁴, J. Nalepy⁵, W. N. Toporowa⁶, H. Górnowicza⁷, I. Halickiej⁸, M. Kondratiuka⁹, M. Biolik¹⁰, A. Pospiszylowej¹¹. Ponadto wykorzystałam maszynopis przygotowanego przeze mnie *Słownika nazw miejscowych pochodzenia pruskiego (bałtyckiego) na terenie Warmii i Mazur* oraz kartotekę nazw miejscowych Suwalszczyzny, znajdującą się w Pracowni Toponomastycznej IJP PAN w Krakowie.

¹ G. Gerullis, *Die altpreussischen Ortsnamen*, Berlin und Leipzig 1922.

² J. Safarewicz, *Litewskie nazwy miejscowe na -iszki*, „Onomastica” 1956, 2, s. 15–63; tenże, *Litewskie nazwy miejscowości na -iszki na terenie państwa polskiego*, „Acta Baltico-Slavica” 1986, 18, s. 359–365.

³ K. Zierhoffer, *Nazwy miejscowe północnego Mazowsza*, Wrocław 1957.

⁴ T. Buch, *Litewskie nazwy miejscowe w powiatach Sejny i Suwałki*, „Onomastica” 1961, 7, s. 221–229.

⁵ J. Nalepa, *Z badań nad jaćwieskimi relikdami onomastycznymi Poleksza*, [w:] *Studia linguistica slavica baltica Canuto-Olavo Falk*, Lund 1966, 185–202 z mapką.

⁶ W. N. Toporow, *O bałtyjskom elementie w gidronimii werchniewo Nariewa*, [w:] *Studia linguistica slavica baltica Canuto-Olavo Falk*, Lund 1966, s. 285–297.

⁷ H. Górnowicz, *Toponimia Powiśla Gdańskiego*, Gdańsk 1980.

⁸ I. Halicka, *Nazwy miejscowe środkowej i zachodniej Białostoczczyzny*, Warszawa 1976–1978, cz. 1–2.

⁹ M. Kondratiuk, *Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu białostockiego*. Wrocław 1985.

¹⁰ M. Biolik, *Hydronimia dorzecza Pregoly z terenu Polski*, Olsztyn 1987.

¹¹ A. Pospiszylowa, *Toponimia południowej Warmii*, Olsztyn 1987.

0.3. Przez nazwę miejscową rozumiem nazwę obiektu zamieszkanego, mającego charakter samodzielnej jednostki administracyjnej¹².

Ogólna liczba 1821 naniesionych na mapę nazw odnosi się więc do nazw miejscowych, które są lub były w przeszłości wsiami lub miastami. Nie uwzględniam nazw terenowych. Termin „nazwa bałtycka” rozumiem zgodnie z Toporowem – jest to nazwa występująca na bałtyckim terytorium i dająca się objaśnić przy pomocy danych z języków bałtyckich¹³. Na terenach graniczących z historycznymi terytoriami bałtyckimi etymologii bałtyckiej szukano w zasadzie dla tych nazw, które się nie dają objaśnić zadowalająco jako słowiańskie.

1.0. W przeszłości zamieszkiwały badany teren plemiona zachodniobałtyckie, które dzieliły się na dwie grupy: pruską i jaćwieską.

1.1.0. Plemiona pruskie.

1.1.1. Średniowieczne źródła mówią o następujących prowincjach pruskich: Pomezania, Pogezania, Warmia, Ziemia Sasińska, Galindia, Barcja (lub Barta). Pozostałe prowincje Natangia, Nadrowia, Sambia, Skalowia były usytuowane na północny wschód od Warmii, obecnie głównie na terenie ZSRR (obwód kaliningradzki).

1.2.0. Jaćwingowie.

1.2.1. Terytorium ich położone było na północny wschód od Galindii, w rejonie Ełku, Olecka, Mieruniszek (od zachodu), nad górnym biegiem Biebrzy (od południowego wschodu) i dalej na wschód i północ aż po Niemen.

1.2.2. J. Nalepa lokalizuje bliżej terytorium jaćwieskich Połększan, którego granica południowo-zachodnia przebiegała prawdopodobnie wzdłuż linii łączącej Wisę (p. d. Biebrzy) z dolną Wincentą, za granicę północną, wschodnią i południowo-wschodnią przyjmuje odpowiednie odcinki pow. Olecko, Ełk i Grajewo¹⁴. Formuluje też pogląd, że siedziby Jaćwingów dochodziły do Wielkich Jezior Mazurskich – Mamry, Niegocin i Śniardwy. W ten sposób została wytyczona formalna granica między nazewnictwem pruskim a jaćwieskim.

1.3.0. Granice obszaru zamieszkanego dziś przez ludność litewską to „pas terenu ciągnący się wzdłuż granicy ze ZSRR od wsi Jegliniec (lit. Aglinė) w pow. Suwałki do wsi Rachelany (lit. Rakėlije), pow. Sejny i ma w linii powietrznej długość ok. 30 km a szerokość 10–15 km”¹⁵.

1.3.1. Na ziemiach pogranicznych dawnej południowej Jaćwieży (ziemia rajgrodzka), na północno-wschodnim Mazowszu i na Podlasiu (które po

¹² K. Rymut, *Założenia metodologiczne „Słownika nazw miejscowych Polski”, „Onomastica”* 1982, 27, s. 140.

¹³ W. N. Toporow, *K waprośu o toponomiczeskich sootwietstwijach na bałtyjskich teritoriach i k zapadu ot Wisły*, „Baltistica” 1966, 1, 104.

¹⁴ Nalepa, *op. cit.*, s. 185.

¹⁵ Buch, *op. cit.*, s. 221; Safarewicz, *zob. Litewskie nazwy miejscowości...*, s. 359.

1422 r. zajęło W. Ks. Litewskie), na północ od Narwi, nad Biebrzą, Supraślą, koło Tykocina, Knyszyna, Goniądza również osiedlali się uciekinierzy z Prus, Jaćwieży i luźni osadnicy litewscy¹⁶.

1.3.2. Na terenie Prus Książęcych pojedyncze nadania dla Litwinów pochodzą z XV w., kolonizacja polska zetknęła się z litewską w dawnym pow. węgorzewskim¹⁷. Litwinów spotykamy w okolicach Wiżajn, Gołdapi, Przerosli, Filipowa, gdzie w XVI w. zostali przesiedleni chłopci litewscy¹⁸. Skąd pochodzili osadnicy litewscy na tym terytorium, a w związku z tym jakiego regionu nazewnictwo przenieśli, nie można powiedzieć jednoznacznie.

2.0. Przedstawione wyżej zróżnicowanie etniczne obszaru wiąże się ściśle z zagadnieniem stosunków językowych na badanym terenie. Dotychczasowe badania językowe dostrzegają różnice dialektalne w języku staropruskim. Znane są lepiej właściwości dialektu pomezkańskiego, sambijskiego, natangijskiego, potwierdzone przez G. Gerullisa w przebadanych nazwach geograficznych Prus Książęcych. I właściwie tylko nazwy geograficzne dostarczają całkowicie pewnych relikwów językowych, np. pruskie *wurmjan 'czerwony': n. m. *Warmiany* (niem. Ermen), *Wormie* (niem. Wormen), n. *Warmia* (niem. Erm-land), prusko-jaćwieckie *garbis 'góra': n. m. *Garbas*, *laksde 'laska, leszczyna': n. m. *Łazduny* itd.

2.1.0. Prusowie zeszli ze sceny historii, jednak zostawili ślady w nazwach osobowych i miejscowych języków żywych. Opierając się na tym spostrzeżeniu i na własnych badaniach, A. P. Niepokupnyj postuluje, by ramy czasowe i przestrzenne w badaniach nad pruskimi nazwami przesunąć poza rok 1525 na wiek XVII–XVIII oraz na obszary języków północnoślōwiańskich¹⁹. Por. np. pruską n. os. *Parkitte* 1572, n. m. *Parkity*, n. os. *Sparwein-* 1581 r., n. m. *Sporwiny* czy n. m. *Skłody* na Mazowszu i pruska n. os. *Sclode*²⁰.

2.1.1. Przy takim założeniu nie dziwi wzrost liczby zanotowanych nazw bałtyckich w XVIII w. na terenie Prus Książęcych – około 147, gdy w XVII w. wynosiła 35, XVI – 124. Około 60 z tych nazw odnotowano w dawnym pow. Gołdap i Węgorzewo (w tym 8 nazw przejętych jest z nazw hydronimów, które mają starszą dokumentację historyczną – między XIV a XVI w., a 87 w pozostałych powiatach regionu. Nie można wykluczyć, że takie proporcje mają związek z młodszym osadnictwem litewskim. Dla porównania przytoczę dane z regionu białostockiego: w XVI w. zanotowano 86 nazw, w XVII – 24, XVIII – 35 (niewielki wzrost).

2.2.0. Nazwy jaćwieskie można na razie traktować łącznie z pruskimi, ponieważ odróżnienie ich od nazw pruskich będzie możliwe dopiero po

¹⁶ J. Wiśniewski, *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII wieku*, „Acta Baltico-Slavica” 1964, 1, s. 117.

¹⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej w Prusiech niegdyś krzyżackich*, Lwów 1882, s. 236.

¹⁸ Wiśniewski, *op. cit.*, s. 115.

¹⁹ A. P. Niepokupnyj, *Balto-sewiernosłowiańskie jazykowyje swiazi*, Kijew 1976, s. 130.

²⁰ Zob. Tamże, s. 118–119.

przebadaniu toponimii całej, historycznej Jaćwieży i ustaleniu jej osobliwości. Rozwiązanie problemu wydaje się realne, ponieważ badania z teoretycznych przeszły w fazę poszukiwań terenowych i materiałowych²¹. Postęp w tym zakresie zawdzięczamy w chwili obecnej przede wszystkim badaniom K.-O. Falka, J. Nalepy, W. N. Toporowa.

2.2.1. Nie dostarczono dotąd przekonujących dowodów rozbieżności między mową Jaćwingów a Prusów, choć ustalono pewne właściwości języka jaćwieskiego: staropruskie *ā, āi* – jaćwieskie *o, oi*, prusko-jaćwieskie *ei, s*, z oraz *kirsnan* ‘czarny’, *gailis* ‘biały’, *garbis* ‘góra’, może też **laksde* ‘laska, leszczyna’, odpowiadające litewskiemu *ie, š, ž* oraz *júodas* ‘czarny’, *báltas* ‘biały’, *kálmás* ‘góra’ i *lazda* (łot. *lagzda*) ‘laska, leszczyna’ (Falk, 1941, 4; Nalepa, 1966, 127–128). Por. nazwy z terenu Prus: n. m. i jez. *Garbas*, n. m. *Garbniki*; *Kierz* (**Kirsnen-||*Kirsnaj-*, n. m.), *Kierzliny* (**Kirsnīns*), *Łozdoje* (**Laksduj-*), *Biała* (Pjska) (**Gailē||*Gailā*), *Gajle* (**Gailis*), *Gaility* (**Gailit-ai*).

2.2.2. Elementy jaćwieskie, zdaniem W. N. Toporowa możemy również odnaleźć w nazwach dorzecza górnej Narwi. Dotąd stwierdzono pewne lub domniemane pochodzenie bałtyckie następujących nazw tego obszaru: *Jatwieś*, *Narewka*, *Hrywda*, *Sokolda*, *Komosa*, *Ślina*, *Netta* (Meta), *Necko*, *Biebla*, *Elk*, *Gębalko*, *Liska*, *Matlak*, *Regiel*, *Regielnica*, *Solistówka*, *Ława*, *Golda*, *Sucholda* itd.²² Toporow zestawiał też około 40 nazw wodnych, z obszaru między górną Narwią a Biebrzą, podejrzanych o bałtyckie pochodzenie, z których następujące mają poświadczenie w n. m. *Liza* (Mała, Wielka), *Dybla*, *Sidra*, *Serwy*, *Wersele*, *Sajno*, *Sajenek*, *Wisa*, *Kubra*; *Łaśmiady*, *Malkiń*, *Selmeł*, *Gawlik*²³.

2.2.3. Reliktami jaćwieskimi są także hydronimy *Szwałk*, *Pilwąg*, *Łażno*, *Litygajno*, *Druglin*, *Sawinda*, *Sunowo* i nazwy miejscowe Połeksza: *Skomełno*, *Olecko*, *Prawdżiszki*, *Rajgród*, *Łękuk*, *Sedranki*, *Straduny*, *Kruklin*, *Malkiń*, *Malkinie*, *Moldzie*, *Lega*, *Skomack*, *Orzysz*, *Kumielsk*²⁴.

2.2.4. Wykrycie onomastycznych reliktyw jaćwieskich można osiągnąć przez: umiejscowienie toponimów jaćwieskich poświadczonych a dotąd nie zlokalizowanych (jak to ma miejsce w przypadku n. m. *Belda*; trzeba jednak być bardzo ostrożnym przy łączeniu nazw jaćwieskich z XIII w. z nazwami nowymi), przez wydobycie nowych pozycji dzięki rozszerzeniu i pogłębieniu kwerendy źródeł historycznych oraz przez zintensyfikowanie badań terenowych na dawnej Jaćwieży i ziemiach sąsiednich²⁵. Mogą też być pomocne bezpośrednie poświadczenia pochodzenia założycieli wsi lub nosicieli imion

²¹ K.-O. Falk, *Wody wigierskie i huciańskie*, t. 1. Uppsala 1941.

²² Zob. Toporow, *O bałtyckim elementie...*, s. 285.

²³ Tamże, s. 288–296.

²⁴ Nalepa, *op. cit.*, s. 186, 196, 201.

²⁵ J. Nalepa, *Przyczynek do znajomości toponomastyki i mowy Jaćwiegów*, „Acta Baltico-Slavica” 1966, 3, 133.

oraz dane z historii osadnictwa²⁶. Wiemy, na przykład, że na terytorium Połeksza, osadnictwo polskie nastąpiło bezpośrednio po pierwotnym jaćwieskim, dlatego usunięta zostaje wątpliwość, że niektóre z odnotowanych tu nazw mogą być późniejszego, litewskiego pochodzenia.

2.3.0. Przynależność znacznej części badanego obszaru w różnych okresach do W. Ks. Litewskiego i udział Litwinów w osadnictwie (większa fala od XVI w.) sprawiły, że występują tu również nazwy litewskie. Na terenie Prus zanotowałam około 72 nazwy litewskie, na Suwalszczyźnie jest ich 182. Objaśnianie nazw litewskich z terenu Państwa Polskiego polega przede wszystkim na zestawieniu ich z odpowiednimi nazwami na terenie Republiki Litewskiej. Formacje onomastyczne tego terenu bardzo żywo nawiązują do tradycji językowej litewskiej. Występują podobne typy nazw jak w języku staropruskim (proste, komponowane, derywowane). Analiza morfologiczna tych nazw jest możliwa dopiero po właściwym ustaleniu ich etymologii, określeniu typu akcentuacyjnego i paradygmatu (por. wzorcowe artykuły J. Safarewicza o genezie i rozmieszczeniu litewskich nazw na *-iszki* oraz J. Otrębskiego o słowotwórstwie litewskich nazw wodnych i miejscowych)²⁷.

3.0. Załączona mapa ukazuje rozmieszczenie ujawnionych nazw bałtyckich na wschód od Wisły. Obszar można podzielić na trzy strefy, układające się w kierunku południkowym: pruską, jaćwieską i mieszaną, powstałą w wyniku przesunięć etnicznych na ziemiach pojaćwieskich oraz małą strefę czwartą, czysto litewską (między Puńskiem a Berźnikami). Poza obszarem rdzennie bałtyckim, w układzie równoleżnikowym, jest duży pas na północ od Warszawy, wzdłuż dolnego Bugu do wschodniej granicy Państwa.

3.1.0. Zagęszczenie nazw widzimy w trzech większych obszarach na terytorium, gdzie możemy oczekiwać najbardziej czystego typu nazw staropruskich (tworzyły go w przeszłości prowincje Pomezania, Pomezania, Warmia). Pierwszym obszarem większego skupienia nazw pruskich jest teren między dorzeczem Liwy (po obu jej brzegach) od południa, rzeką Wąską od północy i łukiem górnego biegu Drwęcy od południowego wschodu. Drugi obszar, wykazujący co do ilości punktów największe zagęszczenie nazw, mający kształt wydłużonej elipsoidy, to dorzecze Pasłęki od jej źródeł aż po ujście. Wreszcie trzeci obszar wyraźnego, większego skupienia nazw bałtyckich można wyznaczyć, posuwając się od północnego zachodu górnym biegiem rzeki Wałsz, północną granicą państwową i dalej na południe poprzez środkowy bieg Łyny, kończąc na łuku wyznaczonym przez jeziora Blanki, Dadaż, Gielądzkie i linii wyznaczonej górnym biegiem rzeki Dajny, między-

²⁶ Zob. Niepokupnyj, *op. cit.*, s. 114.

²⁷ Zob. Safarewicz, *Litewskie nazwy miejscowe...; Litewskie nazwy miejscowości...*; J. Otrębski, *La formation des noms physiographique en lithuanien*. „Lingua Posnaniensis” 1949, 2, 199–243; tenże, *La formation des noms de lieux en lithuanien*, „Lingua Posnaniensis” 1950, 2, 4–43.

rzeczem środkowego biegu rzeki Guber i Liwny aż po granicę Państwa. Małe wyspy nazw widzimy jeszcze w dorzeczu Gołdapi i dolnym biegu rzeki Jarki oraz w górnym biegu rzeki Działdówki (Nidy).

3.1.1. Takie rozmieszczenie nazw można wytłumaczyć następująco. Duże rzeki czy doliny rzek, szczególnie dostępnych, były przedmiotem gospodarczego zainteresowania różnych grup ludności, były zatem dobrze znane i penetrowane przez osadników. W dziejach pierwotnego osadnictwa przynależność do dorzecza odgrywała niewątpliwie niepoślednią rolę (por. usytuowanie jądra plemion jaćwieskich w dorzeczu Czarnej Hańczy, od której przypuszczalnie wzięli nazwę). Trzeba też podkreślić, że omówione skupiska nazw znajdują się na obszarze starego, trwałego osadnictwa staropruskiego (czego nie można powiedzieć w odniesieniu do nazw na ziemiach pojaćwieskich). Chcę dodać, jeszcze jedno spostrzeżenie, które się zrodziło w czasie nanoszenia nazw na mapę. Sieć punktów nazw tzw. odhydronimicznych na terenie Prus zagęściła się po naniesieniu na nią nazw odapelatywnych i odantroponimicznych. Jest to fakt przemawiający, moim zdaniem, dodatkowo za trwałością i ciągłością osadnictwa pruskiego w trzech nakreślonych wyżej skupiskach nazw.

3.2.0. Przed podbojem krzyżackim na terytorium Prus występowało około 20 większych jednostek plemiennych (np. terra *Berting-*, por. n. m. *Bartęzek*; *Paselauks, n. *Pasłęk*; *Rezija, utrwalona w niem. *Riesen-* n. m. Prabuty, Obrzynowo, Stańkowo), n. *Gunelauks itd. Są też poświadczenia obecności około 300 niewielkich grodów. Te liczby obrazują różnice między początkowym stanem osiedlenia a jego późniejszym wzrostem, a zatem wzrostem liczby nazw.

3.2.1. Wiek XIV to okres intensywnej akcji kolonizacyjnej, której zdecydowana część przypada na udział Prusów (około 50–70% nowych lokacji imiennych). Mamy tego wyraźne potwierdzenie w liczbie pruskich nazw miejscowych zanotowanych w dokumentach z XIV w., około 620 nazw, tzn. 45% ustalonych nazw bałtyckich na terenie Prus. Dla porównania dodam, że w XIII w. liczba ich wynosi 111, w XV – 251, w XVI – 124, XVII – 35, XVIII – 149, w tym około 284 nazw nie znanych Garullisowi. Przypuszczać można, że rejestrowane w XVI–XVIII w. na wschód od dolnej Wisły nazwy bałtyckie są pozostałością znacznie wcześniejszych stosunków etnicznych, jakiejś obecności ludności pruskiej, jaćwieskiej czy litewskiej.

3.3.0. Enklawy zagęszczenia litewskich nazw spotykamy między Puńskiem a Berżnikami oraz na północ i południe od Białegostoku i koło Sokółki. Litewskie lub jaćwieskie nazwy występują nad rzeką Brzozówką²⁸. J. Safarewicz ustalając granice rozmieszczenia litewskich nazw na *-iszki*, jako zachodnią wytycza linię biegnącą nieco powyżej rzeki Czarnej Hańczy i dalej ku północy

²⁸ P. Gauczias, *K woprosu o wostocznych i jużnych granicach litovskoj etniczskoj territorii w seriedniewikowie*, [w:] *Baltoslavianskije issledowanija*, t. 7, 1988, 200–201 (mapka).

powyżej Suwałk. Pojedyncze nazwy spotykamy jednak poza tym obszarem, np. w regionie białostockim i pojedyncze nazwy na terenie Prus.

3.4.0. Znacznie trudniej wyjaśnić rozmieszczenie pozostałych nazw bałtyckich, występujących na przyległych obszarach słowiańskich, tzn. na północ od Warszawy i powyżej dolnego biegu Bugu. Lokują się one bowiem nie tylko wzdłuż północnych krańców osadnictwa mazowieckiego, pow. ciechanowski, różański, łomżyński, ale i w centrum w dawnej ziemi płockiej, wyszogrodzkiej i zakroczymskiej – razem około 48 nazw²⁹. Największe skupisko nazw występuje jednak w najbardziej wysuniętym na północny wschód zakątku Mazowsza, który pozostawał w najbliższym sąsiedztwie południowej Jaćwieży. Rzecz charakterystyczna, że nazwy nie przekraczają Wisły i Bugu. Do innych rezultatów doszła E. Rzetelska-Feleszko przy badaniu mazowieckich nazw terenowych³⁰. Stwierdziła ona występowanie nazw „bałtyckich” poniżej Warszawy, w ziemi rawskiej i czerskiej. Śmiem przypuszczać, że zanalizowanie nazewnictwa tego regionu, pod kątem szerzej wyzyskanego kryterium bałtyckiego, może przynieść ciekawe wyniki i przysporzyć nowych danych toponimicznych, antroponimicznych i leksykalnych.

3.5.0. Jakość analizy nazw pochodzenia bałtyckiego jest uzależniona od wiarygodności materiału tak antroponimicznego jak apelatywnego. Bardzo cenne jest zintensyfikowanie w ostatnich latach badań nad leksyką pruską (nowa edycja zabytków pisanych języka staropruskiego, słowniki etymologiczne, nowe koniektury i emendacje starych lekcji wyrazów staropruskich) oraz zwrócenie uwagi na konieczność ponownego odczytania korpusu staropruskich antroponimów. Z całą pewnością te badania wniosą wiele nowego do dotychczasowych poglądów na archaiczność danych z języka staropruskiego.

Rozalia Przybytek

DIE VERTEILUNG VON ORTSNAMEN BALTISCHER HERKUNFT ÖSTLICH DER WEICHSEL

Das onomastische Material für das Referat wurde den bereits veröffentlichten Arbeiten, der Kartei des Wörterbuchs polnischer Ortsnamen, die sich an der Toponomastischen Arbeitsstelle des Instituts für Polnische Sprache der Polnischen Akademie der Wissenschaften (IJP PAN) in Kraków befindet sowie dem von mir vorbereiteten Wörterbuch der Ortsnamen altpreußischer (baltischer) Herkunft in Warmia (Ermland) und in Masuren. Es wurden insgesamt 1821 baltische Namen gesammelt, bei denen es sich um selbständige Verwaltungseinheiten handelt. Deren

²⁹ Zierhoffer, *op. cit.*, s. 80–84.

³⁰ E. Rzetelska-Feleszko, A. Wolff, *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku*. Warszawa 1982, s. 220–223 (mapka).

